

FOLIA SELECTA

KUKLAY ANTAL: Pilinszky János Kezed, kezem c. verséről	1
PIERRE-MARIE EMONET OP: A költői és a metafizikai analógia	2
KUKLAY ANTAL: Isten tud görbe vonalon is egyenesen írni	10
FLORILEGIUM - Lothar Zenetti: A csodálatos időszaporítás	14

fordította: Lukátsi Vilma

Köröm 1996 december

KEZED, KEZEM

Hová rejtsem kezeimet?
Anyá, a te kezedet örököltem,
de királyságom, tudom, nem kívánod.

Lemondok hát,
leköszönök a trónról,
odahagyom a kéretlen hatalmat.

Itt a kezed. Ki vagyok fosztva.
Újra semmim sincs, édesanyám.

Édes anyanyelvünk anyakirálynő. Jogara a gyémántdíszes íróvessző, a ragyogó „stílus”.

Alattvalói legügyesebb kezű gyermekét választják királyukká, ő lesz a Költők Fejedelme. De az édesanya legkedvesebb gyermekétől mást vár. Hogy minden díszéről lemondva visszatérjen ölébe forró, könnyes, szótlán gyermeki öleléssel. Hiszen „a koncentrációs táborok világa, az egyetlen kis didergő molekulára redukált ember után mit kezdünk Ady királyi pózaival?”

A legkisebb királyfi csak koldusruhában találhat haza a részvét és az öröm könnyei után a megterített asztal csöndjéhez, mert „minden beszéd legmélyén csönd lakik. Isten minden beszédet felülmúló csöndje, az a legfőbb és kimondhatatlan beszéd, mely szavainkban örökösen megtestesülni kíván, hasonlóképpen ahhoz, ahogyan az Ige testet öltött közöttünk”.

Pierre-Marie Emonet OP:

A KÖLTŐI ANALÓGIA¹

*„Meghozom minden dolognak a szabadulást.
Velem semmi sem marad többé egyedül,
mert szívemben egy másikkal társítom.”²*

Nem mindig okoz csodálkozó döbbenetet a lét bősége. Bizonyos lelkekben aggodalmat szül a dolgok látható rend nélküli hallatlan sokasága. Mit akar mondani ez az egész vegyes, a nemléttől megmenekült massa, amely a véletlen uralma alatt kavarg?

Nos, ez az idegenkedés eltűnik, mihelyst, ha csupán egy pillanatra is, a dolgok kibogozhatatlan sokfélesége mögött előtűnik valamiféle egység. Amint a dolgok között megmutatkozik valamilyen közeli, vagy távoli rokonság, eltűnik az „undor”... A dolgok megmenekültek az abszurdumtól.

Különösen a költő küldetése az, hogy ezt az üdvösséget munkálja: „Meghozom minden dolognak a szabadulást” - mondja Claudel. Hála a költőnek, egyetlen dolog sem marad többé egyedül. Mindegyiküknek elmondja, hogy nem vagy fölösleges, mert egy másikkal valahol a világon szüksége van rád.

De mi a költő? Hallgassuk tovább, hogyan ünnepli Paul Claudel saját hivatását. Szemében ez hatalmasabb, mint Cézáré, vagy Kolumbusz Kristófé: „Az a vágyam, hogy Isten földjén a dolgok egybegyűjtője legyek.”³ Egységet teremteni a dolgoknak ebben a változatos, látszólag egymással ellentétes tömkelegében. A költő küldetése a békéltetés. A maga részéről Pierre Reverdy is megfogalmazza ezt: „A költő kemence, mely a valóságot égeti ki.”⁴ Azt akarja mondani, hogy a költő belső lángja egyé forrasztja a legszélsőbb dolgokat.

Ezekkel a meghatározásokkal igen távolra jutunk attól a felületes elgondolástól, amely szerint költőnek lenni nem más, mint rímeket faragni; hogy a költő „csecsebecsék és zenélő dobozok készítője”.⁵ Ellenkezőleg, a költőt hajtja kötelessége, hogy a világot bejárva megkeresse az egymástól néha térben és időben, vagy természetük szerint igen távol álló dolgokat. Feladata, hogy egybehívja mindegyiküket, és fölfedje előttük titokzatos rokonságukat. Mélyenszántóan írták: " A külső valóság a költészetben nem marad kívülálló; ott átalakul és lehetővé teszi a kapcsolatok virágba borulását."⁶ És éppen kölcsönös viszonyaikban találják meg a dolgok üdvösségüket.

Továbbá. A költői intelligenciának hatalma van arra is, hogy áthágja ennek az anyagi világnak a falait. Számára, Baudelaire szerint, „minden hieroglifa”? A költő érzi, hogy e világ dolgai természetfölötti jelentések hordozói. Hallgatja

nyelvüket. Megérti, hogy másról beszélnek: a világról, a lélekről, Istenről. Jézus nem a virág, a madár, a fügefafa, a felhő segítségével idézte meg isteni Birodalmának rejtett titkait?

Baudelaire is azt kívánta, hogy komolyan vegyék a költők munkáját. „A kiváló költőknél - mondta - nincs metafora, hasonlat, jelző, amelyet ne metafizikai egzaktsággal alkalmaznának.”⁸ Hozzátette, hogy a költészetnek, mint minden más tudománynak, megvan a maga pontos, feltérképezendő területe. Számára ez „az analógiák univerzumának kimeríthetetlen földje”.⁹ Valóban, a költő az analógiának köszönhetően képes „összegyűjteni” és „rangsorolni” a valóságot. Az analógia szó a görög „ana”-ból ered, amelynek jelentése: mozgás alulról fölfelé. És a „logosz”-ból, amely értelmet jelent. Az analógia tehát az értelemnek az a tulajdonsága, hogy képes a lét összes fokozatain át fölemelkedni. Fölkapaszkodni az anyagi dolgoktól a szellemi dolgokhoz, a közöttük lévő felfogott hasonlóság révén. És képes egyesíteni Őket.

Ismételten alá kell húzni: ezeket a hasonlatosságokat, ezeket a rokonságokat nem maga a költő teremti meg. Ő felfedezi azokat. Sőt Ramuz megjegyezte, hogy „ezeket a kapcsolatokat neki föltáldták”.¹⁰ Ezeknek a felfedezett kapcsolatoknak az eredménye a Szimbólumok Univerzumának a kialakulása.

A szimbólum a költő hazája. A szimbólum a költői intelligencia sajátos megnyilatkozása. Ez a szó is a görögből származik: a „szün”-ből, melynek jelentése: -val, -vei, együtt, és a „ballein”-ből, melynek jelentése: dobni, vetni. A szimbólum egybevet a lélekben két, önmagukban különböző, mégis titokzatosan összetartozó dolgot. Például Mallarménél a gólya egyszerre jeleníti meg a madarat és a költőt, annak a hasonlóságnak az erejében, amit ebben az esetben egyedül a költő ismert föl és idéz meg. A költő, környezetének megvetésében megdermedve, hasonlít a jégbe börtönzött Gólyához. A szimbólum által két vagy több dolog közelít egymáshoz. Rokonságukat ünneplik. A szimbólum elűzi magányukat, kinyilatkoztatja titokzatos egységüket.

Hála a költői analógiának, a természet már nem az a sötét és kifürkészhetetlen vadon. „Szimbólumok erdejévé”¹¹ vált A költő feltáró tekintete nyomán a természet, a lélek és Isten dolgai csodálkozással, gyakran elragadtatással fedezik föl rokonságukat. A bibliai zsoltárosnak köszönhetjük a legszellemibb és leganyagibb valóság egyesítését, amikor így énekel: „Isten az én sziklám.”¹²

A METAFIZIKAI ANALÓGIA I.

I.

*„A metafizikai ismeret gyökerénél Szent Tamás föltételezi az értelmi intuicióját annak a titokzatos valóságnak, amely nyelvünk legköznapibb, legbanálisabb szava, a „lét” szó mögé rejtőzik.”
(Jacques Maritain)*

A költői analógia felfedi az emberi értelemmel egylényegű törekvést, hogy egyesítse az egymástól távollévő, sőt egymással ellentétes dolgokat. Isten és szikla, a Lélek és a Víz. A költő szenvedélye, hogy egybegyűjtse a világot. Intuíciója ugyanakkor képessé teszi őt arra is, hogy e világ dolgaitól fölemelkedjék a világot meghaladó valóságokhoz.

"Boldog, aki képes elrepülni erős szárnyaival
a fénylő és derűs tájak felé"¹³

De a költő fölemelkedése a felsőbb régiókba rejtetten valósul meg. Ezzel azt szeretnénk mondani, hogy ő nem őrzi meg az általa használt szavak közvetlen jelentését. A költő például a szikla szót tulajdonítja Istennek, vagy a víz szót a Léleknek. S jól tudja, hogy ezek a szavak többé nem jelentik közvetlenül a dolgok természetét.

S az is bizonyos, hogy a költő nem kapcsolhatja össze a sziklát és Istent közös természetük alapján. Mi különböznék jobban, mint a szikla és Isten természete?! De akkor miért közelíti őket egymáshoz a költő? Ha nem is osztoznak ugyanabban a természetben, mégis, a szikla és Isten létükben birtokolják az erőt és a szilárdságot, mindegyikük a maga módján. Látjuk, a költői analógia alapja a hasonlóság, de a dolgok külső szempontjaiban fellelhető hasonlóság: tevékenységeikben, viselkedéseikben, vonásaikban.

A bizonyosság, mellyel az értelem, ennek az analógiának a segítségével „oldalvást” fölkapaszkodik, hozza létre ezeket a szó-módosulásokat, melyek magát az analógiát szolgálják.

Vagy bevezetőül előre kerül a "mint" szócska. Az értelem így akarja világossá tenni, hogy a valóságnak csupán valamely megközelítését érinti.

"Mint hosszanzóló távoli visszhang, mely összevegyül
Titokzatos és mélységes egységben, Mely hatalmas,
mint az éjszaka és mint a fény."¹⁴

Továbbá: a költő megérttetni velünk, hogy a szavakat metaforákként használja. Ez azt jelenti, hogy sajátos területükön kívülre helyeződik a szavak értelme. A métaphore a görög métá-ból származik, ami kívült jelent, és a pherein-ből, aminek jelentése: hordozni. A metafora a költő kiváltságos eszköze.

Többé nem kell összehasonlítások kerülőivel haladnia. Az összehasonlítás közvetlenül, villámszerűen működik a dolgok között. A költő analógiáját ezért metaforikus analógiának hívják.

„Az oroszán krizantémos vad feje”¹⁵

Ezek után a pontosítások után beszélhetünk a metafizikus analógiájáról. Ennek is van hatalma arra, hogy egybegyűjtse a dolgokat. Ez is lendületbe hozza a lelket, hogy a dolgok lépcsőjén egészen Istenig emelkedjen. De a metafizikus egészen másként fejt ki ezt a két tevékenységet, mint a költő.

A metafizikus mindenképp előtti fölfedi, hogy minden létező, a legcsekélyebb kivétel nélkül, rokonságban van egymással. Mindent egybegyűjt a lét szóval. Ténylegesen minden dolog közösen birtokolja a létet, vagyis gyakorolja a létezését, ezt a mindegyikükénél ugyanazon aktust, amely által megmenekül a nemléttől. Minden valóság a létezés által győzedelmeskedik a mélység fölött. A távolság közöttük lehet nagy, végtelen. Milyen összefüggést fedezhetünk föl első látásra Isten és egy fűszál között? Mégis, mindkettőjüket a maguk mélységeiben a létezéshez való viszonyuk határozza meg. Az értelem e viszony erejében hasonlítja össze őket. Minden dolog közös abban, hogy létezik, bármely fajhoz tartozzék is. Tehát a létezéssel fennálló viszonyuk alapozza meg minden dolog metafizikai hasonlóságát.

Továbbmenően, amikor a lét szót alkalmazzuk az anyagi dolgokra éppen úgy, mint a szellemiekre, ez nem metafora. Amikor a létet Istennek tulajdonítjuk és Ő utána a fűszálnak, nem változik a szó jelentése. Mindig és minden alkalommal jelöli ezekben a valóságokban és mindenben azt, ami a legmélyebb: valamely lényeg és létezés, s ezek viszonyát. Tudom, hogy ez a lényeg-létezés bipolaritás az arányok végtelen változatosságával és változékonyságával valósul meg. Ezért nevezik ezt az analógiát arányossági analógiának.

A metafizikai analógia forrása a dolgok belsejében ered. Ezért hatol át az egész valóság minden kategóriáján. Valóban fölemelkedik a fűszáltól Istenhez, hála a létfogalom és az általa jelzett határpont végtelen hajlékonyságának. Az észnek nem kell összeegyeztetnie a lét szó különböző értelmi átváltozásait

A lét szóban, nyelvünk e legegyszerűbb, leghétköznapiabb szavában, jóllehet csaknem mindig rejtetten, van valami végtelen. M. Heidegger megjegyezte, hogy „a hétköznapi beszéd nem több elfelejtett, használatától megfáradt költeménynél, amelytől alig érkezik bármiféle megszólítás.”¹⁶

Fontos újra felfedezni a lét szó eredeti értelmét. Mert ez a szó erőt őriz arra, hogy bizonyosságával, frissességével, igazságával fölvezesse az értelmet egészen Istenig. Milyen kegyelem társul e szóval, amikor fölfedi eredeti rendeltetését! Megértjük, hogy M. Heidegger, miután fölfedezte ezt az eredeti értelmet, litániába öntötte annak paradox sorsát.

„A lét, a legáltalánosabb mindenben,
és ugyanakkor maga az egyediség.
A lét a legsérültebb,
és ugyanakkor maga az eredetiség.
A lét a legbiztosabb támaszték,
s egyben maga a feneketlen mélység. (Ab-Grund)”¹⁷

Ám a mélyben nemde a létfogalom lakozik minden ember szellemi tudattalanjában, hogy belőle vallásos intuíciók szülessenek, fölfakadjon a szentség iránti érzék, mely annyira jelenvaló az emberiségben a vallások egész történelmén keresztül.

II.

„Ha tiszta és abszolút lenne benniünk a lét iránti érzék és a lét szeretete, a világot édeni mezítelenségének ragyogásában lámánk fölfakadni: áttetsző Isten-kapcsolatok frissen nyílt rózsájaként.”

(Dom Vermeil)

A lét szóval, ha azt valódi intuíció tüzeiben ejtjük ki, hozományként jár az a csodálatos képesség, mellyel egységbe foglal össze minden dolgot. Jelentős nemi, faji, egyedi különbözőségeik ellenére a lenni ige rokonságukat hirdeti. Valóban, lényegüknek a létezéshez való viszonylatában mindnyájan hasonlítanak egymásra.

De a lét szó felfedi közös forrásokból eredő rokonságukat is. Íme, a megokolás:

Ezen a tájon, ahol mi élünk, amivel találkozunk, az mindig korlátozott lét. Tegnap még nem volt, holnap már nem lesz. Ez a fa olyan létező, melynek léte valaha elkezdődött. Eleve nem jár ki neki a lét. Mint minden, ami születik és meghal, a létnek ő is csak egy részét birtokolja. Ebben a világban, amelyben élünk, ténylegesen mi csak részesedett, tehát kapott léttel találkozunk; vagyis okozott léttel.

Ha azonban a létezők, amelyekkel találkozunk, a létből részesedett valóságok, akkor minden dolog létezésének azokat önmaga által létezőnek, abszolút Létnek kell neveznünk, annak, akit Istennek hívunk: „Istent - mondja Szent Tamás - akinek csak hatásai alapján adhatunk nevet, a legteljesebb érvénnyel nevezzük Létnek.”¹⁸

A létezők tehát, amelyekkel itt lent találkozunk, Isten működésének eredményei. Minden, ha a kapott, részesedett létezés szemszögéből nézem, függ Istentől, különbözőségeik ellenére mind találkoznak a függés közösségében. Mindegyik függ, mintegy hozzákötözötte ugyanazon páratlan Létezőtől, aki az ő Okuk. Egymás között az Istenhez, a világban föltalálható minden lét forrásához tartozás közösségében vannak.

Miután követtük a dolgok útját, mely az értelmet Istenhez vezet, járjuk be most azt visszafelé is. Mondhatjuk: minthogy minden függ az önmagától való Léttől, mivel minden tőle nyeri létezését, mindennek joga van befogadni a lét sajátosságait. Szent Tamás megjegyzi: „Isten elsősorban és minden más tökéletességük előtt a dolgok létezésében működik közre.”¹⁹

Azt az analógiát, amely minden dolgot Istenhez kapcsol, mert minden tőle függ, juttatási analógiának nevezhetjük. A lét, a létezés fogalma a dolgoktól Istenig halad és Istentől a dolgokig, mind Istenhez kötve őket és Istent

mindegyikükhöz. Ez az analógia, amely a részesezéssel fellépő teljes függésre épül, alapozza meg a teremtmény és teremtő közötti köteléket.

Szent Ágoston mélyen megérezte ezt az analógiát. Zsenije dramatizálta a titkot. Minden létezőnek az Istentől való függésükből eredő rokonságát a dolgok - mondja Ágoston - kiáltással fejezik ki: „Hangosan kiáltják, hogy teremtés útján vannak, mert változnak és folyton cserélődnek... Hirdetik, hogy nem ők hívták létbe magukat: azért vagyunk, mert mindnyájunkat teremtettek. Mielőtt léteztünk, nem voltunk. Nem tudjuk megteremteni önmagunkat.”²⁰

A dolgoknak megfelelően az értelem mindenekelőtt a léttel találkozik, s látja, hogy a lét ezt az éles kettéválást mutatja.

A lét elkülönül okozott létre és Létre, amely az ok. Részesült létre és Létre, mely részesít. Így születik meg a teremtmény és a Teremtő közötti kettős viszony. A Létező, aki adja a létet, és a létező között, aki befogadja azt. Valóban úgy fakad föl előttünk a világ, mint „az Istenhez fűződő kapcsolatok egyetemes Rózsája”, amint mondja a szemlélődő szerző.

Szent Ágoston így imádkozik: „Uram, Te alkottad tehát őket. Szép vagy, hiszen ők is szépek. Jó vagy, mert ők is jók. Létezel mert ők is vannak. Azonban nem úgy szépek és jók, nem is úgy léteznek, mint Te, az ő Alkotójuk”.²¹

JEGYZETEK

1. Pierre-Marie Emonet O. P.: Une metaphisique pour les simples. CX.D Chambray, é.n. 2. rész 5-7. fejezet. Előzmény: 2. rész. 4. fejezet: A lét muzsikája. In: Fólia Selecta, 1995. szeptember, 21-22. p.
2. Paul Claudel: Cinq Grandes Odes: TEsprit et l'Eau. La Pléiade, 1957. 238.p.
3. I. m. 281-282. p.
4. Pierre Reverdy: Le Gant de Crin. Flammarion. 14. p.
5. Ernest Dutoit: Domaines. Fribourg. 95. p.
6. Nova et Vetera, 1990. Fr. M.C. Reverdy ou la poésie a rextreme pointe du réel. 65. p.
7. Charles Baudelaire: Sur mes Contemporaines. La Pléiade, 1961. 705. p.
8. U. o.
9. U.o.
10. C. -F. Ramuz: Découverte du Monde. Mermod, 1951. 201. p.
11. Ch. Baudelaire: Correspondances. La Pléiade. 11. p.
12. Zsolt. 18, 3.
13. Ch. Baudelaire: Elévation. 10. p.
14. U.o. 11. p.
15. Idézi: Jacques Maritain: L'Intuition créatrice dans l'Art et la Poésie. Desclée, 1964. 316. p.
16. Martin Heidegger: Douze questions posées a Jean Beaufret. 59. p.
17. Martin Heidegger: Concepts fondamentaux. Gallimard, 1985. 85. p.
18. De divinis Nominibus. Cap. V. II.
19. I. m. No. 633.
20. Vallomások. XI. könyv, IV. fejezet. Gondolat, Budapest 1982. 349. p.
21. U. o.

ISTEN GÖRBE VONALON IS TUD EGYENESEN ÍRNI

A papnevelő intézetekben októberben egy héten át szünetel a tanítás. A kispapok lelkigyakorlatot tartanak. Így volt ez a budapesti Központi Szemináriumban is 1956-ban. Szentmise, lelkivezetőnk négy buzdító beszéde, elmélkedés, szentírásolvasás töltötte ki napjainkat. Csak az elkerülhetetlen esetekben válhattunk szót egymással. Ebbe a csendbe dördültek bele a fegyverek tőlünk pár száz méterre a Rádiónál. Másnap kézzől kézreadtunk egy sebtiben írt beszámolót a Sztálin-szobor ledöntéséről. Beszivárogtak hírek a négy pontos tüntetésről, s a parlamenti vérengzésről is. Az a „véres csütörtök” életem legmeggrázóbb emléke. Hatodéves, már felszentelt hallgatóként rám volt bízva a betegszoba felügyelete. Egyik társunknak megfájdult a foga, s én kísértem ki a Madách téri SZTK-rendelőbe. Láttuk a teherautókra rakott halottakat, hallottuk a járókelők átkait. Valamiképpen megéreztük, hogy ezen a napon megfordult a világtörténelem.

A sátán szentélyének hazugságból szőtt függőnye kettészakadt, a gonoszság leplezetlenül feltárta arcát. Ez előtt az arc előtt jó lelkiismerettel már senki sem hunyhatta be a szemét. S a mártírok véréből megszületett a szabadság. A nemzet öröme bennünket is magával ragadott. Jártuk a kórházakat, látogattuk a sebesülteket, osztottuk a Máltai Szeretetszolgálat adományait. Kiszabadultak a bebörtönzött paptársaink és Mindszenty bíboros is felsőpetényi házi őrizetéből. Egyik kispap társunk bejutott a prímáshoz, és felhívta a figyelmét az Állami Egyházügyi Hivatal irattárának egyháztörténeti jelentőségére. Ez volt az egyházüldözés csúcsszerve, a vidéki „bajuszos püspökök” főnöksége. A bíboros rögtön telefonált a kormánynak. Az engedély megszerzése után Maléter Pál honvédelmi minisztertől kért katonai fedezetet a Pasaréti úton lévő épület, a volt Szakasits-villa lefoglalásához, a titkárát pedig megbízta, hogy hívjon kispapokat a szemináriumból az iratok csomagolására. November 3-án indultunk gépkocsikkal a Bazilikától. Az épületben nagy felfordulást találtunk, a kandallókban rengeteg hamut. Az ÁEH tisztviselői napokig égették a kompromittáló iratokat. A bíboros úgy intézkedett, hogy másnap az érseki levéltárba kell szállítani az összecsomagolt anyagot. Este lelkesen hallgattuk a rádióbeszédét, másnap pedig döbbenet a szovjet tankok dübörgését.

Szemináriumunk egybeépült az egyetemi templommal, melyhez másik oldalon az ELTE jogi karának épülete csatlakozott. A közös udvart kőkerítés osztotta ketté. Várható volt, hogy az egyetem épületében lévő nemzetőröket körülzárják az oroszok. Mi nyitva hagytuk a templom udvari bejáratát, a sekrestyébe pedig reverendákat vittünk, hogy az egyetemisták a szeminárium

Eötvös utcai kapuján keresztül elhagyhassák az ostromlott épületet. Később a börtönben találkoztam olyanokkal, akiknek így sikerült elmenekülniük.

Egyik évfolyamtársam, Varjú Imre bennrekedt a Bakáts kórházban. Egy héten át ő volt az érzéstelenítő: műtét alatt fogta a csonkolt fiatalok kezét. Egyikük utána is kérte: „Üljön az ágyamhoz atya, akkor nem fáj a levágott lábam”.

A rengeteg élmény kikívánkozott belőlünk. Ezekből és az összegyűlt dokumentumokból - köztük volt a bíboros rádióbeszéde, Illyés Gyula híres verse, az Egy mondat a zsarnokságról - összeállítottunk egy 16 oldalas gépelt füzetet, amit sokszorosítottunk és elküldtük barátainknak. Ezekből több már a postán a rendőrség kezébe került.

1957 májusában tartóztattak le bennünket. Akkor már szikszói káplán voltam. Kilenc kispapot a szemináriumból vittek el. A hercegprímás titkáranak, Turtsányi Egonnak az ügyéhez csatoltak bennünket. Én voltam a harmadrendű vádlott. Ő életfogytot kapott, én tíz évet. Sok ezer társunkkal együtt bekapcsolódtunk az „Ismerd meg hazánk börtöneit!” mozgalomba. Számomra ez a Fő utcát, a Markót, a Gyűjtőt és Márianosztrát jelentette. Hat éven át, az amnesztiáig.

A kívülálló a börtön szó hallatán egy valamire gondol. Valójában nagyobb különbség van börtön és börtön között, mint egy körömi cigányputri és egy amerikai milliomos luxusvillája között.

Vidéken a nyomozók verték a foglyokat, sőt a pufajkások fő feladata volt, hogy szisztematikusan végigverjék az ország lakosságát. Minden helyiségből kiválasztottak néhány embert, hogy azok elrettentő példaként elvegyék a többiek kedvét a „hőbörgéstől”. Ezzel szemben a Fő utcán a rendőregyenruhára átváltott ávós tisztek éhségstrájk, lázadás vagy szökés kivételével általában nem vertek. Az egyetemen jogot tanultak és büszkék voltak rá, hogy kínzás nélkül is eredményt érnek el. Persze a puhításnak megvoltak az egyszerű eszközei. Reggel az alumíniumlavórban beadott mosdóvízben ott úszkált a szomszéd zárka öblítetlen felmosórongya. A kemény priccsen háton fekvő, kitett kezekkel kellett feküdni, szemben, az ajtó felett éjjel-nappal égett a villany.

A börtönélet másik paramétere a „rabsűrűség”, azaz az egy főre eső férőhely nagysága. Az internálótáborok ENSZ által sürgetett feloszlatása a gyakorlatban azt jelentette, hogy az internáltak felét kiengedték, a másik felét pedig bezsúfolták a börtönökbe és elítélték. A Gyűjtőfogházban ebben az időben a 2 x 4 méteres zárkában tizenegyen éltünk. A padlóra rakott szalmazsákokon fejtől-lábtól, oldalunkon feküdtünk. Ennél a 0,727-es rabsűrűségnél a Markóban valamivel jobb volt: 0,818. Itt a 4 x 4,5 méteres zárkában huszonketten voltunk. Ehhez képest Márianosztra valóságos üdülés volt. Itt a két darab emeletes vaságygal berendezett - a múlt században egy személy számára épített - cellában két egész négyzetméter jutott egy főre.

A markói avas szalonnát, amit a katonai raktárakból selejteztek le, és a savanyú lekvárral kevert vízbegrízt csak az igazán éhes ember tudta undor nélkül lenyelni. De hát mindig igazán éhesek voltunk. Márianosztrán ellenben a

legjobb éttermek szakácsai dolgoztak a rabkonyhán, s a nagy fegyelem miatt itt az örök is kevesebbet loptak, a kertészet is javította a kosztot.

Nosztrán férgek sem voltak. A szalmazsákokat rendszeresen beszórtuk Gezarollal. Akkor még nem tudtuk, hogy rákkeltő anyag. A Markóban és a Gyűjtőben viszont hemzsegték a poloskák. Egyszer egyedül beraktak egy elhanyagolt zárkába. Éjjel megkértem az ellenőrző őrt, hogy hagyja pár percre égve a villanyt. A WC-papírral százon felüli menekülő állatkát mázoltam el a falon.

Az osztályidegen elítéltek számára kijelölt börtönben viszont lelkiileg igyekeztek kínozni bennünket. A különféle felekezethez tartozó negyvennyolc papot a legfelső emeleten tizenkét egymás melletti zárkában helyezték el. Egy éven keresztül semmiféle betűhöz nem jutottunk. Természetesen írószerekhez sem. De ennek is megvolt a nem várt haszna. Minden cella átalakult egy-egy kis kolostorrá. Minden percet beosztottunk. Felidéztük elmúlt évtizedeink minden élményét, ismeretét. Egymástól tanultunk jógagyakorlatokat, népdalokat és fésűfoggal szappanra karcolt idegen szavakat. Később, amikor már megengedték, sőt kötelezővé tették a munkát - kötélverés, perzsaszőnyeg-csomózás, cipőkészítés - visszasírtuk ezeket a szép időket.

A munkahelyeken viszont találkoztunk a többiekkel. Tudtuk őket vigasztalni, gyóntatni, áldoztatni. Kenyerünk volt a misézéshez. A félévenkénti háromkilós élelmiszer-csomagban hozzátartozóink szilvalekvárhoz kevert mazsolás tekercest küldtek. A vízbe tett néhány szem mazsola egy-két óra alatt megduzzadt. Az ajtóba vágott kerek kémlelőnyíláson, a „cirklin” át betekintő őrről nem tudhatta, hogy az asztalon lévő kenyérdarabka mellett az alumínium kannában, néhány szem valódi szőlőmust van, s az ágyon ülő három rabtársa mellett fel-alá sétáló, latin szavakat mormoló elítélt ugyanolyan misét celebrál, mint a Szent Péter-templomban a római pápa. És persze azt sem sejtette, hogy az unokája egy emberöltő múltán majd áhítattal nézi a televízió képernyőjén a római pápát, aki a győri ipari parkban ezzel az elítélttel mondja el a kenyér és a szőlőlé felett az Üdvözítő szavait: „Ez az én testem, ez az én vérem.” Mert az Isten tud görbe vonalon is egyenesen írni. „Ezt se gondoltuk odabent” - mondta a köztársaság elnöke is, amikor a Parlamentben átnyújtotta a polgári érdemrend középkeresztjét.

FLORELEGIUM

Lothar Zenetti: A csodálatos időszaporítás

És látván a néptömeget,
őket megsajnálta,
szívükre beszélt, azt magyarázta,
hogyan Isten maga a Szeretet.
Amikor aztán este lett,
tanítványai szóltak:
- Mester, küldd el az embereket,
későre jár és nincs idejük!
Adjatok neki ti - mondta Ő
a ti időtökből adjatok időt!
Mi magunknak sincs - volt a válasz,
és amink van, mi lenne az
ennyi ember előtt?
De mégis volt köztük egy,
aki öt határidőt tett szabaddá,
többet nem, csak még - szorultságból
két negyedórát hozzá.
És Jézus mosollyal vette kézbe
mindezt, és fölnevezett az égre,
míg hálát mondott, áldva a Dicsőt,
s osztani kezdte a drága időt
tanítványai által az embereknek,
és íme, jutott mindenkinek,
sőt a végén még tizenkét napot
töltöttek el a megmaradt időből.
Az is megíratott,
hogyan csodálkoztak nagyon: mit
tehet
Ő azzal, ami "lehetetlen"
- Őnála az is meglehet!

(fordította: Lukátsi Vilma)

*

Soha sincs szavunk arra, amit legfontosabb lenne kimondani. Vajon nem éppen ezért van szükségünk költőkre és muzsikusokra?

(Jacques Maritain)